

*Грищенко Н.І. ,
старший викладач
кафедри соціології та політології
Національний авіаційний університет*

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Міграційні процеси в сучасному світі є невід'ємною складовою міжнародних відносин. Глобалізаційні зміни прискорили темпи міграційних процесів, які завдяки врегулюванню політичних конфліктів, розвитку світової інфраструктури та комунікаційних процесів, що пов'язані з цим явищем, набувають все більшої масштабності, що в свою чергу, робить значний вплив на абсолютно всі сфери життя будь-якого суспільства. Глобалізаційні процеси на даному етапові розвитку людства затвердили нерівність умов і можливостей для розвитку держав тим самим сприяли міждержавним переміщенням більш глобального характеру.

Актуальність вивчення та дослідження проблем міграції, міграційних процесів в ситуації економічних спадів, демографічних, соціальних, екологічних та політичних потрясінь в сучасному світі потребує значно ширшого аналізу даного феномену. «Міграція» як складне для визначення поняття вивчається багатьма науками, зокрема соціологією, економікою, історією, правом, політологією, демографією. Різноманітність поглядів на сутність цього явища знайшло відображення у розмаїтті визначень цього феномену.

Вивчення міграції відбувалося в жорстких умовах, міждисциплінарні зв'язки майже не досліджувалися, що призвело до так званої фрагментарності отриманих знань про дане явище. Подальші спроби об'єднання їх в цілісну теоретичну концепцію наштовхувалися на спротиви вчених тієї чи іншої галузі науки. Це можна виправдати тим, що дослідження міграційних процесів зачіпає різні сфери життя суспільства і пояснити їх тільки з позиції однієї наукової теорії досить складно. Наприклад, економічні чи юридичні науки, досліджуючи міграційні процеси в сучасному світі, часто не розглядають суб'єктивну складову даного явища, а головну увагу зосереджують на вивченні міграції як «стратегії виживання».

Вивченням міжнародної міграції першими зацікавилися представники класичної політекономії (Д. Рікардо, А. Сміт, Дж. Стюарт Мілль). Засновником

класичного підходу до поняття міжнародної міграції можна вважати А. Сміта, який виступав за безперешкодний міжнародний рух робочої сили для того, щоб ринкові сили мали можливість максимально сприяти економічному зростанню та скороченню бідності [1, с.88].

Свого часу проблемами міграційних процесів приділяли увагу такі вчені, як: І. Абрамова, Т. Гнатюк, І.Іонцева, О.Кириченко, В.Куценко, Е. Лібанова, І.Прибиткова, А. Румянцева, А.Філіпенко, А. Хомра.

Доктор економічних наук Вишневський А.Г. зауважує, що міграційні процеси в сучасному світі є цілком нормальним явищем і корисні як тим країнам, звідки мігрують, так і тим, які приймають мігрантів [2, с.9].

Особливе місце у складі загальних міграційних потоків займають трудові міграції, які знаходяться у центрі уваги багатьох українських та зарубіжних дослідників. Концентрація міжнародних мігрантів в певних країнах світу говорить про досить вагоме значення міграції як чинника соціальних змін в сучасному світі. Вектор міграційних потоків спрямований від найбільш розвинених країн (менш розвинених в економічній, політичній, соціальній і т.д. сферах) до більш розвинених країн. Даний вектор Південь-Північ дозволяє більш точно прослідкувати міграційні потоки і таким чином мати можливість попередити міграційний вибух в тій чи іншій країні. Але чіткої стратегії підписання і дотримання міждержавних договорів, угод на даний час не вироблено. Хоча на сьогоднішній день певні держави розробили концептуальні документи щодо вирішення проблем міграційних потоків, але більшість з них носить чисто декларативний характер.

При розробці цих документів в першу чергу враховувалися проблеми, що потребують нагального вирішення:

- прийом та розміщення біженців з країн охоплених військовими конфліктами;
- боротьба з міждержавною торгівлею людьми;
- контроль за тимчасовою трудовою міграцією.

Міжнародна організація з міграції (МОМ), яка була створена в системі ООН, має забезпечувати вирішення проблем, пов'язаних з торгівлею людьми та піклуватися про дотримання прав біженців в усьому світі.

ООН ще в 1951 році затвердила базову Конвенцію про статус біженців, в якій визначено базові категорії мігрантів, що підпадають під дію даної Конвенції, прописує їх права та обов'язки в країні, що є приймаючою стороною. Щодо боротьби з торгівлею людьми, то ООН у 2000 році прийняла

Протокол про попередження торгівлі людьми, який, по суті, є міжнародною збіркою дипломатичних норм, встановлених відповідно до Конвенції «Проти Міжнародної організованої злочинності». Даний Протокол є першою спробою на міждержавному рівні узгодити юридичні питання, що пов'язані з торгівлею людьми. Протокол вступив в силу 25 грудня 2003 р. В Україні Протоколбулоратифіковано 21 травня 2004 року.

Що стосується нелегальних трудових мігрантів, то міждержавна координація цих потоків практично відсутня. Навіть на рівні декларативного узгодження це питання досить довгий час знаходиться у стадії обговорення. Більшість трудових мігрантів при обмежених можливостях легалізації в країнах працевлаштування та постійній загрозі депортації вимушені знаходитися в нелегальному або напівлегальному становищі та постійно ризикують бути депортованими. Нелегальні мігранти часто утворюють в країні проживання свої громади з певним дистанціюванням від місцевого населення, що в свою чергу призводить до розколу в суспільстві та наростанню невдоволення та протестної поведінки.

Конфліктність в країнах, де кількість нелегальних мігрантів за останні роки значно зросла, призводить до відкритих протистоянь з використанням зброї.

За даними ООН кількість мігрантів постійно зростає. У 2000 році – 174 млн, в 2015 – 244 млн, а в 2017 вже 258 мільйонівосіб. Цьому сприяє такий фактор, як швидкий розвиток транспортного сполучення, спрощений режим перетину кордону, збільшення днів перебування в країнах для туристів-іноземців, тобто глобалізаційні процеси є найбільш сприятливим фактором для розвитку та поширення міграційних потоків. Крім того і розвиток засобів комунікації дає більше можливостей для збереження власної ідентичності, для постійної підтримки та зв'язку з близькими, які залишаються. Але для більшості мігрантів головними причинами залишаються, в першу чергу, безпека та пошук кращих умов праці.

Щодо нелегальних мігрантів, то за даними Міжнародної організації праці (МОП) вони становлять близько третини всіх мігрантів та переважно задіяні в тіньовому секторі економіки, чому сприяла криза 2008-2009 років.

Україна є безпосереднім учасником міграційних процесів, які, в свою чергу, пов'язані з нестабільним як політичним, так і економічним становищем в українському суспільстві. Регулювання міграційних потоків в середині

держави має відбуватися чітко на законодавчому рівні і відповідати викликам міжнародного співробітництва.

Українці (за даними МОП) серед мігрантів до країн великої двадцятки (G20) у 2013 році посідали п'яте місце. Попереду тільки мексиканці, індуси, китайці та бангладешці.

В Україні протягом квітня-червня 2017 року GfK Ukraine на замовлення Представництва МОМ в Україні провело масштабне дослідження з питань міграції та торгівлі людьми в Україні. Дослідження було проведено шляхом всеукраїнського опитування методом особистих інтерв'ю. Обсяг вибірки становить 5000 респондентів старше 16 років — по 200 осіб у м. Києві та 24 областях (лише підконтрольні уряду території). Дане дослідження дало можливість побачити значні проблеми в українському законодавстві з питань міграційної політики. На момент опитування за кордоном перебувало і працювало 915 тисяч українців. Найбільша кількість потенційних трудових мігрантів у Рівненській (77 тис.), Закарпатській (63 тис.) та Львівській (60 тис.) областях, де і так відмічається найвища кількість трудових мігрантів. Найбільш привабливими країнами для потенційних українських мігрантів є Польща (40%), Німеччина (32%) та Італія (17%). Російську Федерацію продовжують розглядати як країну для працевлаштування 9% опитаних респондентів [3].

Польща залишається привабливою для українських трудових мігрантів тому, що з усіх країн Європейського Союзу тільки там українці можуть влаштуватися на сезонну працю надавши єдиний документ – біометричний паспорт. Що стосується робочих віз, то протягом 2017 року їх було відкрито в Польщі для українців близько 1 млн. Надаючи українським мігрантам статус біженців, Польща тим самим забезпечує себе від нелегальних мігрантів з Сирії.

Однак, попри всі негативні явища, пов'язані з мігрантами, позитивні моменти все ж таки є. Зокрема, за даними звітів Організації економічного співробітництва та розвитку, тільки завдяки мігрантам трудові ресурси Європи за останні 10 років зросли на 70%. Вони працевлаштовуються у ті сектори економіки, які занепадають, забезпечуючи при цьому стабільність розподілу трудових ресурсів.

Література:

1. Аналітична записка Інституту економічних досліджень та політичних консультацій «Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.ier.com.ua/files//publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf

2. Вишнеvский А.Г. Глобальный миграционный взрыв – вызов XXI века /А.Г. Вишнеvский //Нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання. Тези доповідей та виступів учасників III Конгресу САУ. – Харків, 2017. 516 с.

3. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми в Україні 2017 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/ua/doslidzhennya-z-pitan-migraciyi-ta-torgivli-lyudmi-v-ukrayini-2017>

4. Ионцев В.А. Международная миграция населения: теория и история изучения / В.А. Ионцев. – М.: Диалог, МГУ, 1999. – 370 с.

5. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри; Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія і практика: Енциклопедія / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького/ Ю. І.Римаренко (ред.) та ін. – К., 1998. – 910 с.

6. Про зовнішню трудову міграцію. Закон України від 5. 11. 2015 р. №761-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/761-VIII>.